

**De lexicale en grammaticale
motivering van de Nederlandse en
Vlaamse familienamen in
geografisch perspectief.
Een synthese**

-
- de verspreiding van familienamen is regionaal bepaald:
    1. lexicale motivering
    2. grammaticale motivering

Lexicale motivering: 5 groepen

- afstammingsnamen
- beroepsnamen
- eigenschapsnamen
- woonplaatsnamen
- herkomstnamen

1. afstammingsnamen

- drukken verwantschapsrelatie uit:
  - patroniemen: FN gevormd met de voornaam van de vader, bv. *Janssens, Peeters*
  - metroniemen: FN gevormd met de voornaam van de moeder, bv. *Mariën, Beliën*
  - andere verwantschapsnamen, bv. *Neefs, Ooms*

2. beroepsnamen

- duiden het beroep van de eerste naamdrager aan, bv. *Bakker, Smets, De Cuyper*
- weerspiegelen de pre-industriële maatschappij, bv. *De Wever, Keersmaekers, Huydevetters, Olieslagers, De Baerdemaeker, Rademakers*

3. eigenschapsnamen

- karakteriseren de naamdrager:
  - fysieke eigenschap, bv. *De Groot, Klein, De Wit*
  - psychische eigenschap, bv. *De Wilde, Strijders, Goeman*
  - diernamen, bv. *Dewulf, De Leeuw, Haan*

4. woonplaatsnamen

- verwijzen naar de woonplaats van de eerste naamdrager : deze woonde nabij een veld, hoeve, molen, plas, een verhevenheid of een merkteken in het landschap ... bv. *Van Acker, Verhoeven, Vandermeulen, Vandeplas, Vandenheuvel, Cruysmans*

5. herkomstnamen

- wijzen op migratie uit:
- dorp van herkomst: bv. *Van Dessel, Berkelmans*
- stad van herkomst: bv. *Van Mechelen, Brusselmans, Van Keulen/De Keulenaer*
- gebied van herkomst: bv. *Debrabandere/Van Brabant; Hollander/Hollants*
- land van herkomst: bv. *Van Zweden, Duits, De Frankrijker, Zwitser, Van Engeland*

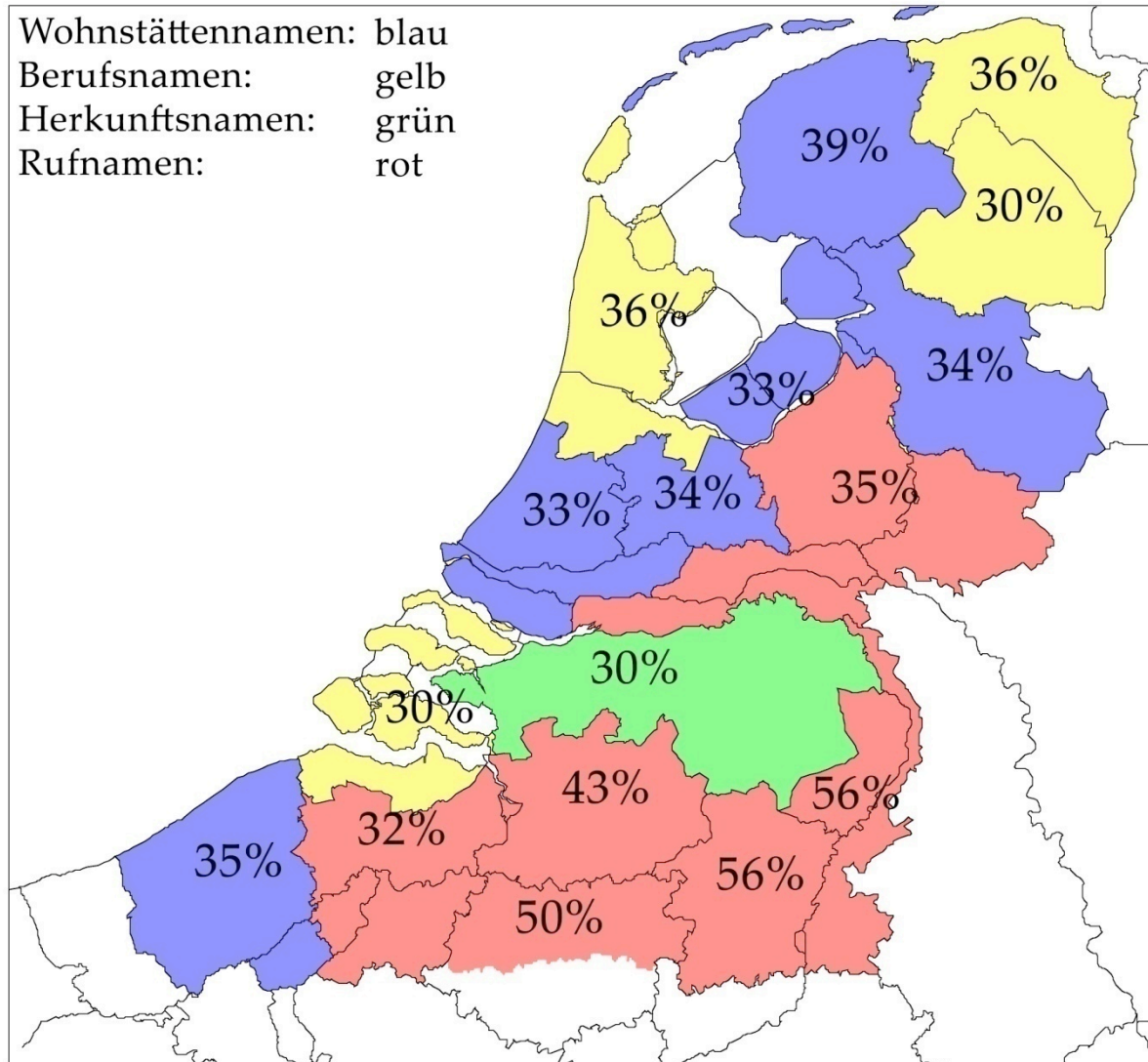
Lexicale motivering: motiefgeografie van FN

- heterogene verdeling over de vijf motiefgroepen
- verschillen tussen Vlaanderen en Nederland
- verschillen tussen provincies

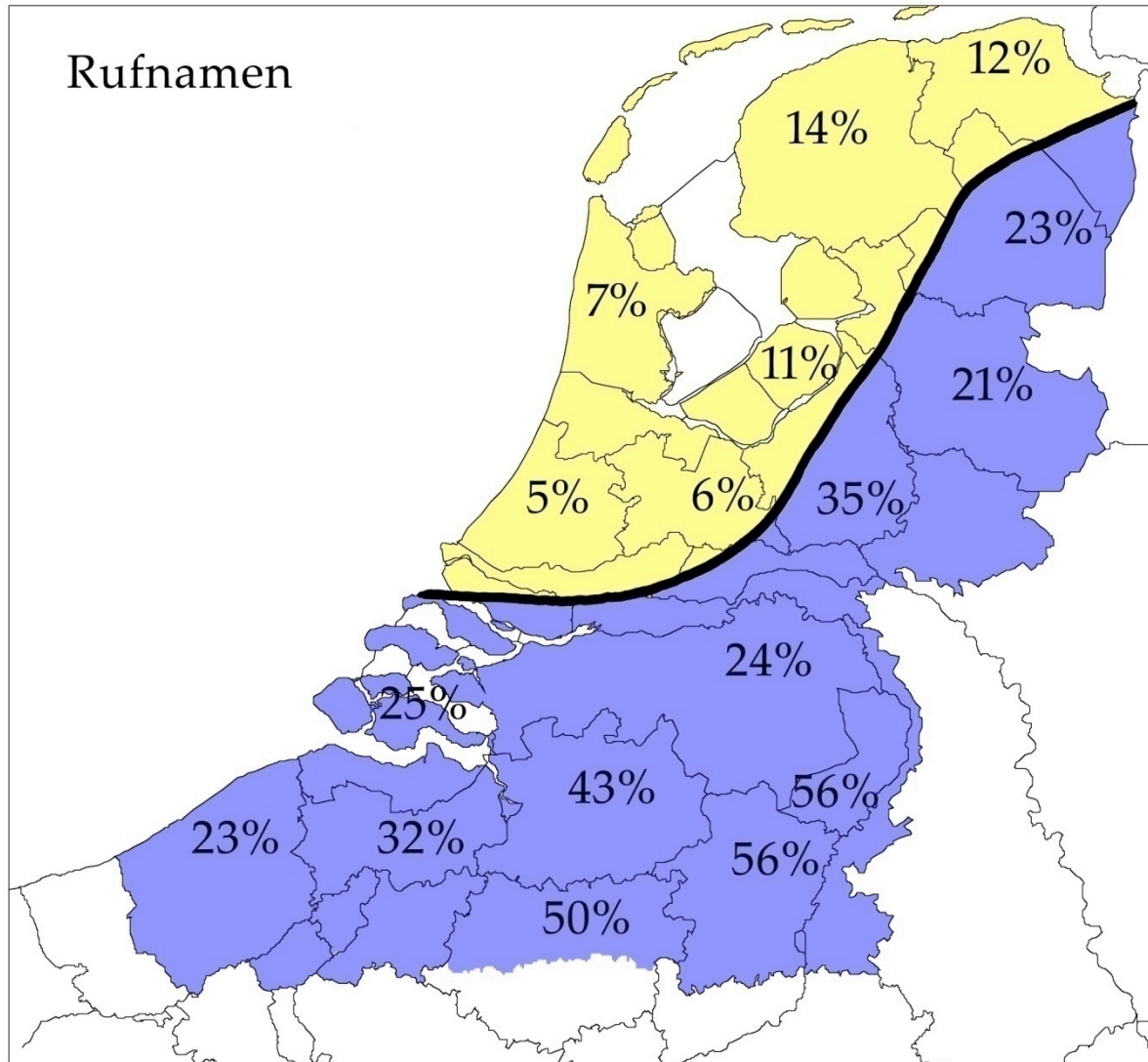
Rang	Vlaanderen	Nederland	Duitsland
1.	AfstammingsN (40%)	WoonplaatsN (31,2%)	BeroepsN (34,16%)
2.	WoonplaatsN (28,9%)	BeroepsN (25,9%)	Afstammings N (32,33%)
3.	BeroepsN (18,1%)	AfstammingsN (22,5%)	Eigenschaps N (22,25%)
4.	EigenschapsN (9,5%)	HerkomstN (10,5%)	WoonplaatsN (7,0%)
5.	HerkomstN (3,5%)	EigenschapsN (9,92%)	HerkomstN (4,25%)

Tabel: De frequentste motiefgroepen aan de hand van de 200 frequentste namen (uit: Marynissen/Nübling 2008)

Wohnstättennamen: blau
Berufsnamen: gelb
Herkunftsnamen: grün
Rufnamen: rot

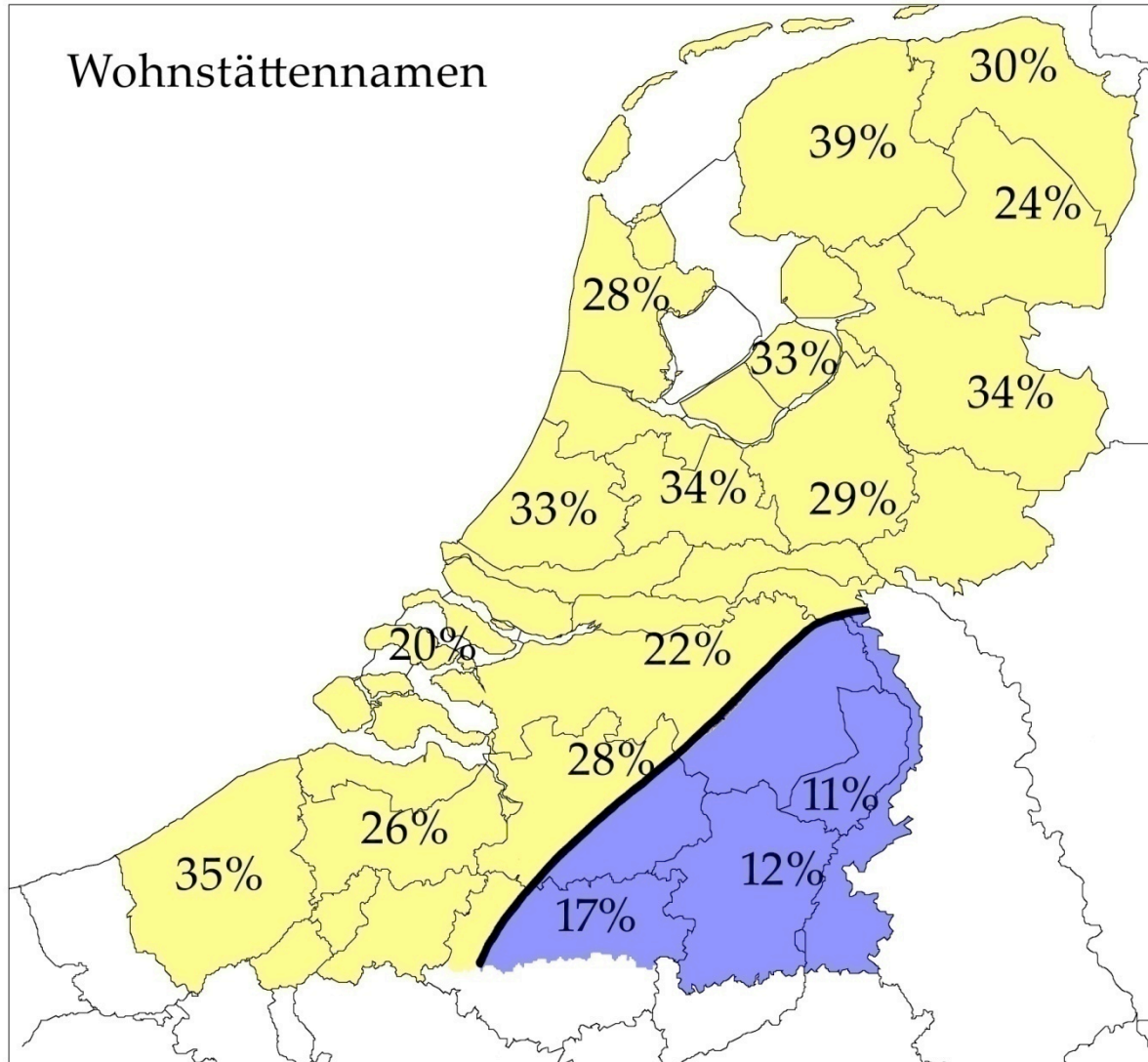

Rufnamen

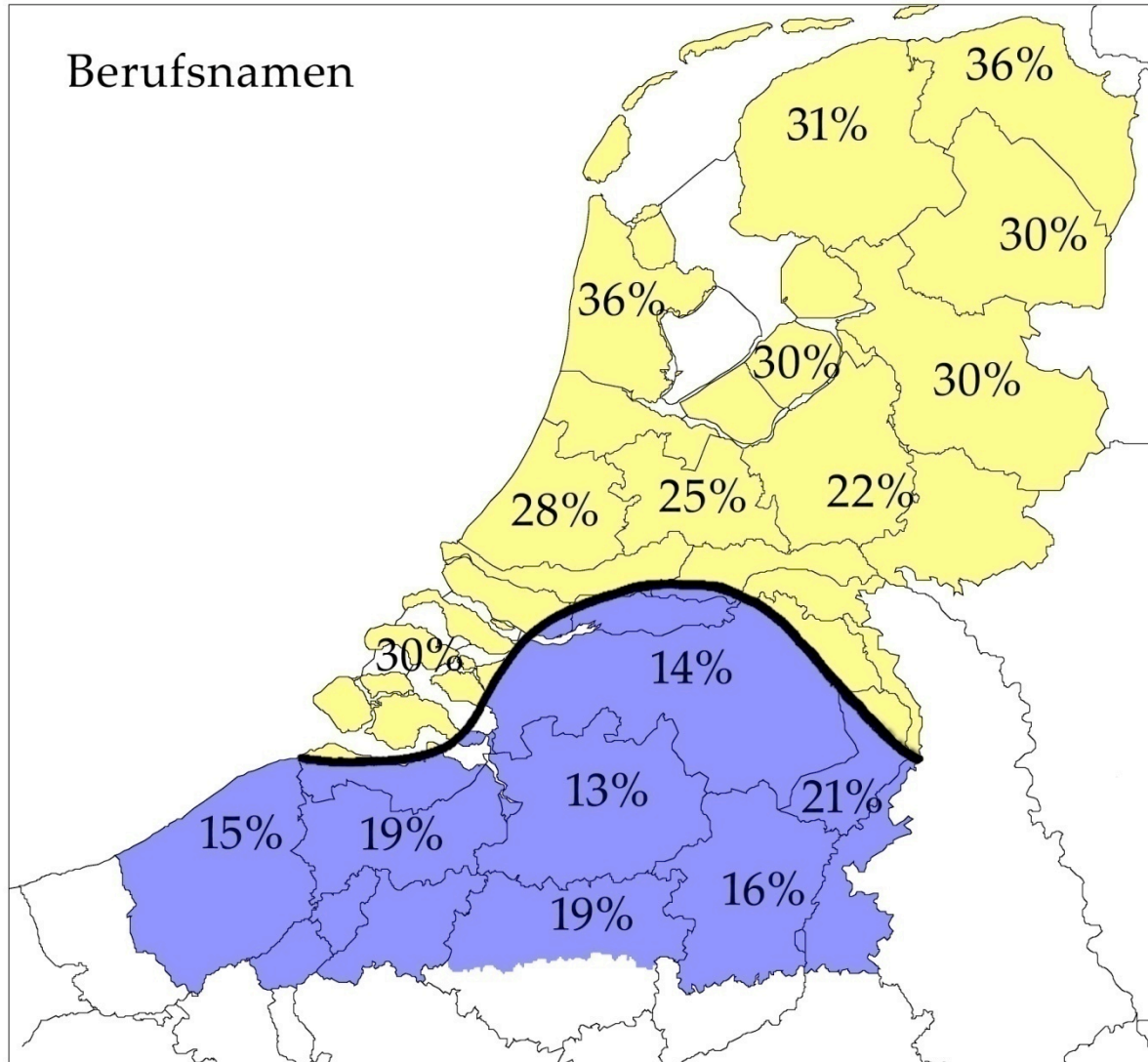

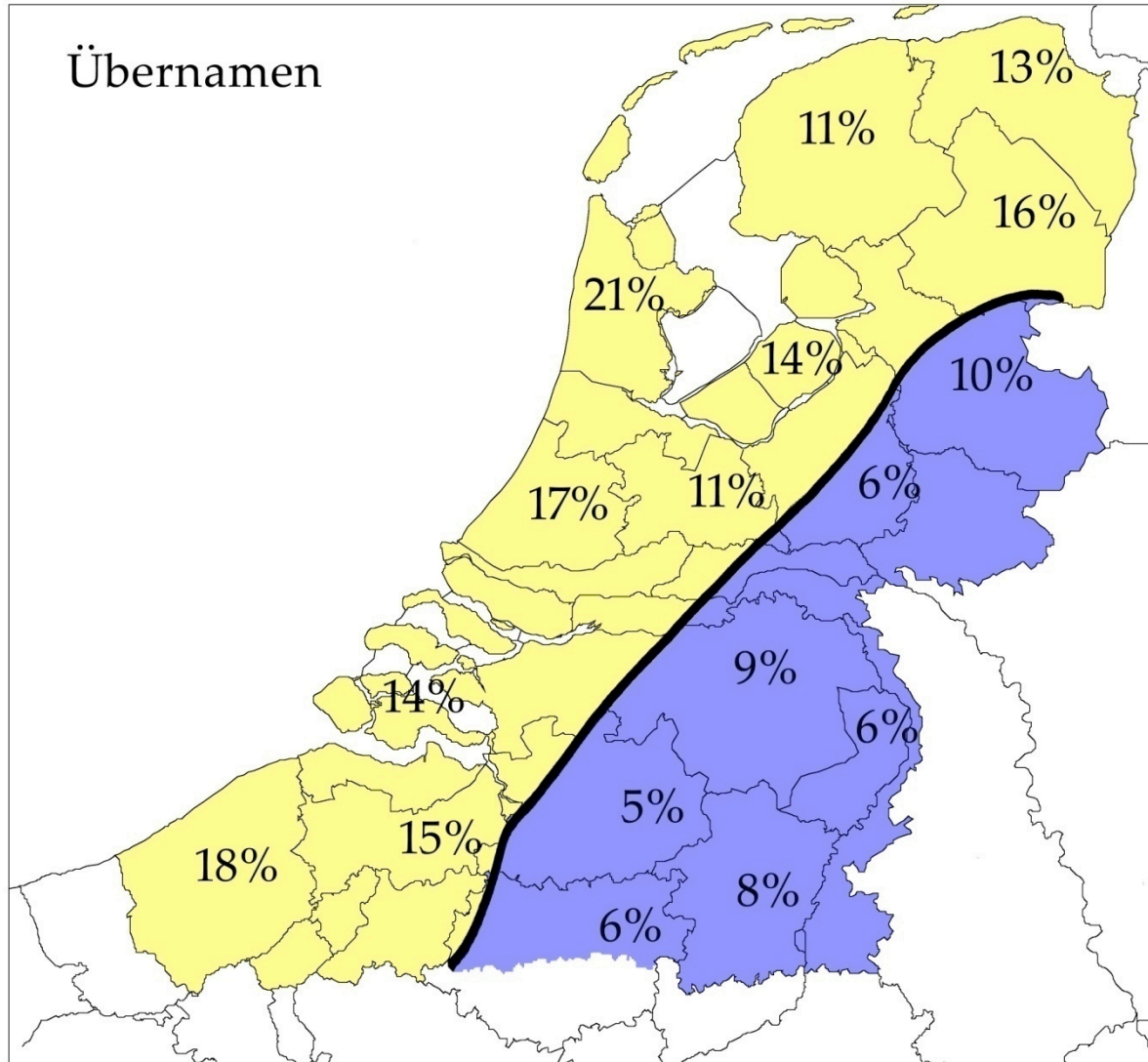
Wohnstättennamen

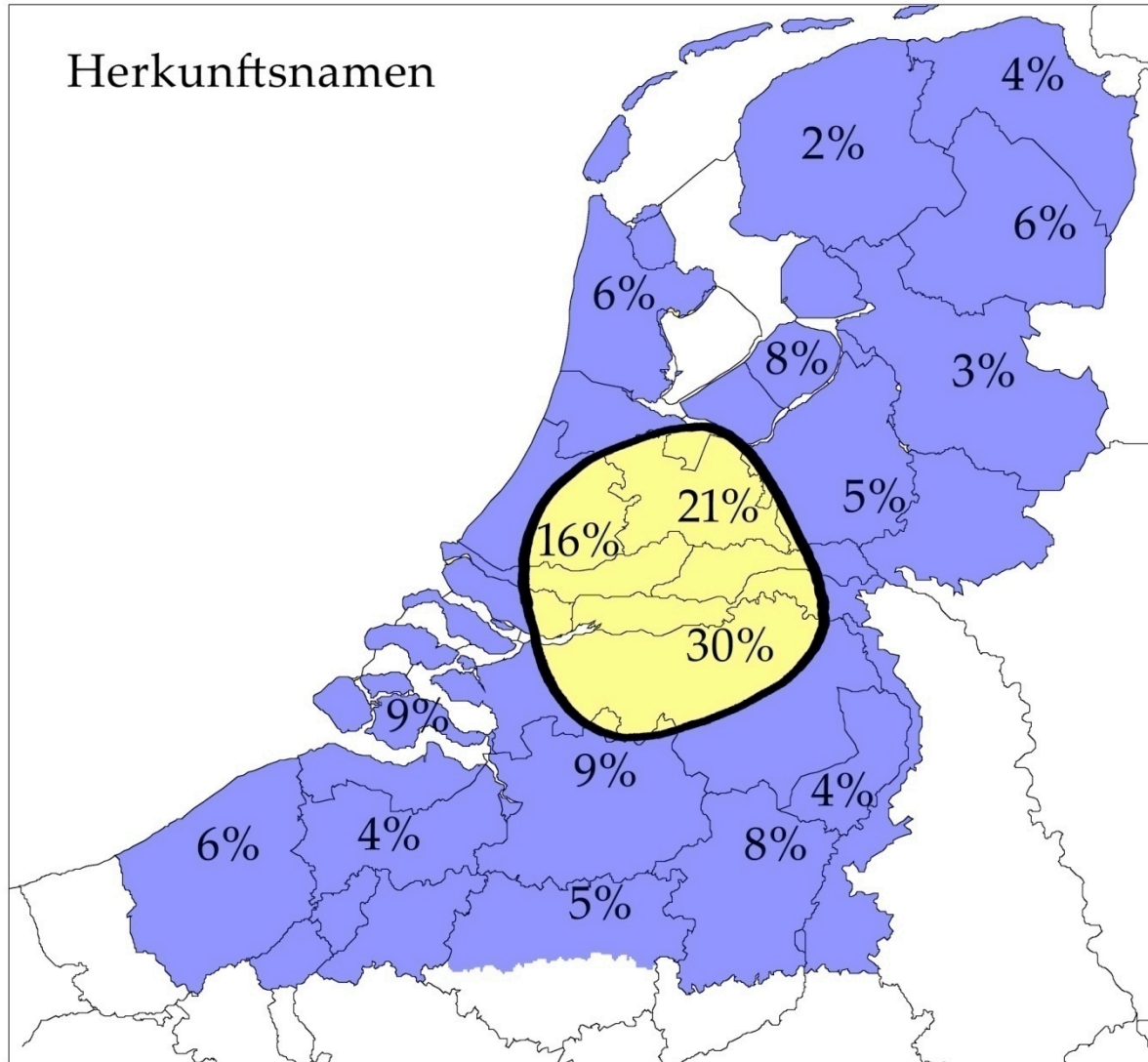
Berufsnamen

Übernamen

Herkunftsnamen

Grammaticale motivering: casus en woordvorming

- casus: nominatief / genitief / lokatief
- woordvorming: lidwoord / suffix / voorzetsel
- grammaticale motivering overstijgt de lexicale motiefgroepen !

1. afstammingsnamen

- patroniemen/metroniemen: kernlexeem is voornaam van man of vrouw, FN *Peeters, Mariën*
- casus:
  - nominatief: FN *Willem, Willemse, Willemsen, Florizoone, Roggeman, Roelofsma; Beele, Mabesoone*
  - genitief: FN *Willems, Roelofs, Thysmans, Willemen, Jaenen; Grieten, Baeten, Roosen, Luyten/Luyts*

-
- woordvorming: afleiding en samenstelling:
    - diminuering: FN *Reintjens* < *Reinaert*, *Drieskens* < *Andries*
    - diverse vleisuffixen: *-en*, *-el*, *-tack*, FN *Lemmens* < *Lambertus*, *Gijsels* < *Gijsbrecht*, *Wuytack* < *Wouter*
    - *-ing/-ink*, *inga*: FN *Gysseling*, *Huizinga*
    - *-sen* < *-sone*: FN *Willemsen*, *Florizoone*, *Jansseune*, *Mabesoone*
    - *-(s)ma(n)*: FN *Roggeman* < *Rogier*, *Thijsmans*, *Jansema*, *Roelofsma*

-
- adjectief + voornaam: FN *Grootjans, Schoonjans, Sterckendries; Quaetannen* < *kwade Anna*
  - dubbele voornaam: FN *Coppejans* < *Jacob + Jan, Coppieters, Goossenaerts* < *Goswin + Aernout*
  - titel + voornaam: FN *Serclaes* < *des heren Nicolaes, Serneels* < *des heren Cornelius; Vercleren* < *vrouwe Clara, Verluyten* < *vrouwe Lutgarde*

2. beroepsnamen

- kernlexeem is soortnaam: FN *Smit, Bakker*
- casus:
  - nominatief: FN *Smit, De Bakker, Meijering*
  - genitief: FN *Smits, Beckers, Winnen; Smulders, Swinnen*

- woordvorming:

- lidwoord: FN *De Backer, Den Boer, D'Olieslaeger*
- diverse suffixen: *-(s)ma(n)(s), -ing/-ink, -ken*: FN *Postma, Molemans, Bekkering, Smekens*

3. eigenschapsnamen

- kernlexeem is soortnaam, bv. *De Jong*
- casus:
  - nominatief: FN *De Groot, Groot, Haan, D'Haene*
  - genitief: FN *Grooten, Schrooten, Haenen, Saenen*

- woordvorming:

- lidwoord: bv. *De Jong, Den Ouden*

- diverse suffixen: bv. *Mooijaart, Magerman*

4. woonplaatsnamen

- kernlexeem is soortnaam van plaats: FN *Van den Berg*
- casus:
  - nominatief: FN *Berg, Bergman*
  - genitief: FN *Bergs, Bergmans*
  - lokatief: FN *Van den Berg*

- woordvorming

- suffixen: FN *Lindemans, Hofman, Broekaert, Dijkstra*

- voorzetsels:

- *van/ver*: FN *Vanderlinden/Verlinden*

- andere voorzetsels: FN *Uitenbogaert, Opdenacker, Ten Hove, Indestege, Aendenboom, Angenendt*

5. herkomstnamen

- kernlexeem is eigennaam van plaats: FN *Van Keulen*
- casus:
  - nominatief: FN *Amsterdam*
  - genitief: FN *Berkelmans*
  - lokatief: FN *Van Berkel*

- woordvorming:

- lidwoord: FN *De Vlaeminck*

- suffixen: FN *Keulenaers, Gelderman*

- voorzetsel: FN *Van Vlaenderen*

Grammaticale motivering: synthese

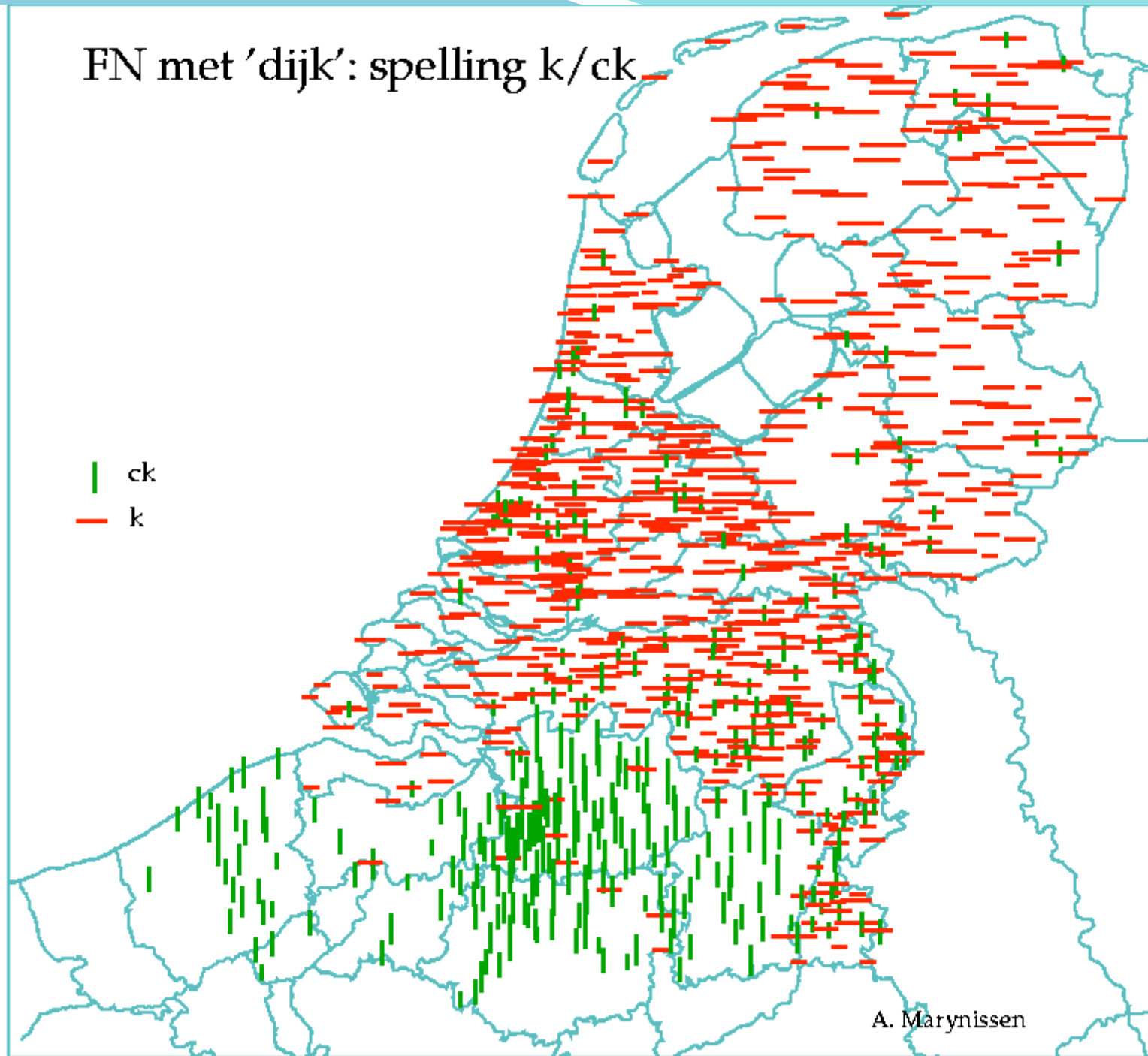
	Prototypische casus	Verder mogelijke casus buiten de woordvorming	Mogelijke casus bij woordvorming
afstammingsN	Genitief	Nominatief	Nomin./Genitief
beroepsN	Nominatief	Genitief	Nomin./Genitief
eigenschapsN	Nominatief	Genitief	Nomin./Genitief
woonplaatsN	Lokatief	Nomin./Genitief	Nomin./Genitief
herkomstN	Lokatief	Nomin./Genitief	Nomin./Genitief

Grammaticale motivering: geografische variatie

- grafemische variatie
- fonologische variatie
- morfosyntactische variatie

FN met 'dijk': spelling k/ck

A. Marynissen

'klaas': spelling ae/aa

A. Marynissen

grafemische variatie

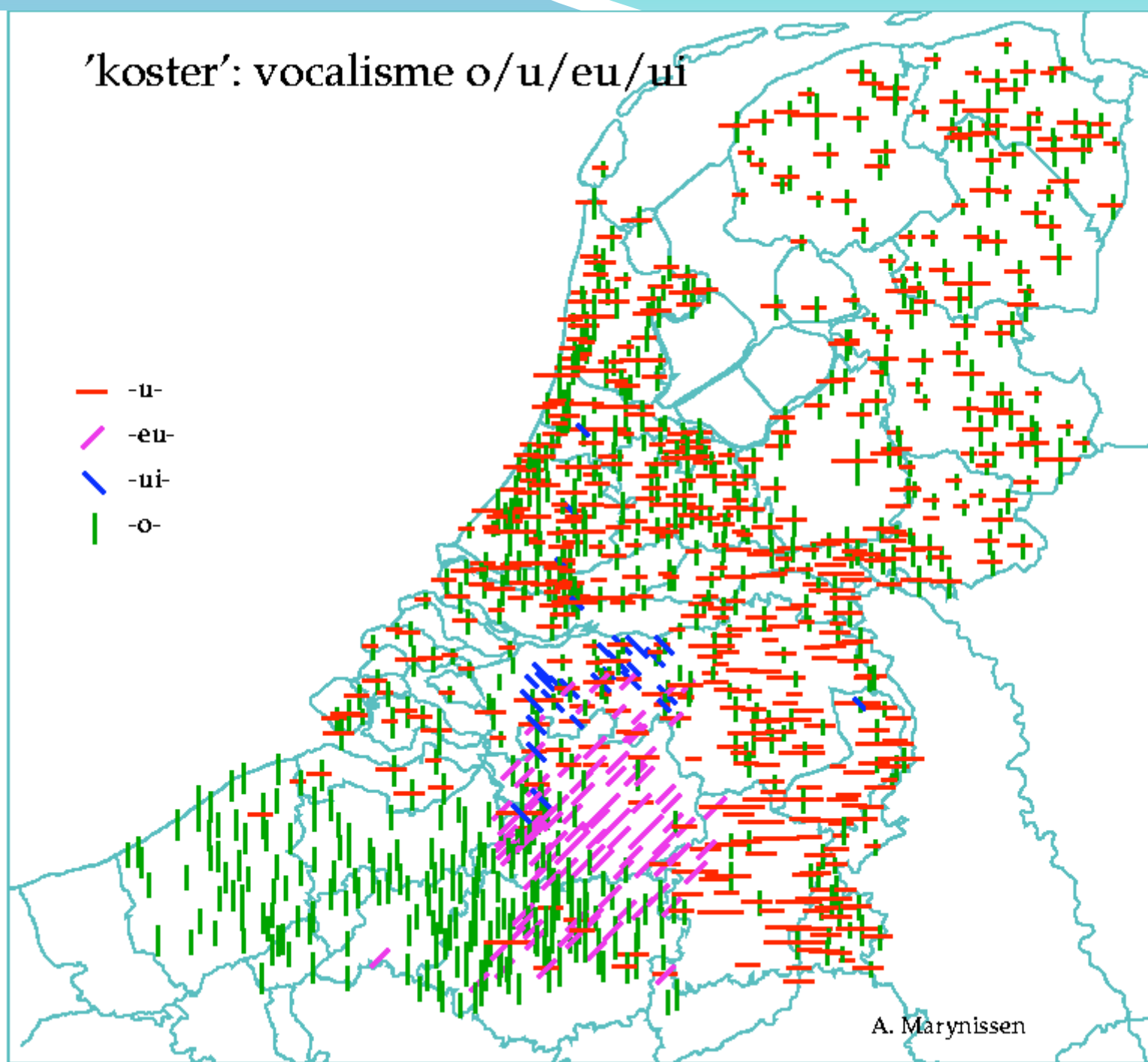
- namenparen: *Cuypers/Kuiper, Van Dijck/Van Dijk, Claessen/Klaassen, Vandenbergh/Van den Berg, Hendrickx/Hendriks*
- verklaring van de verschillen
  - België: FN vastgelegd in 1795, tal van archaïsmen bewaard
  - Nederland: FN vastgelegd in 1811, invloed van spelling Siegenbeek (1804)

fonologische variatie

- vele voorbeelden van klankvariatie in familienamen:
  - *De Hertogh/Den Hartog, Krol/Krul, Koning/De Ceuninck, De Vlamink/Vleminckx, Broers/Gebruers, Smit/Smet/Smeets, Mertens/Martens/Meertens/Maertens*

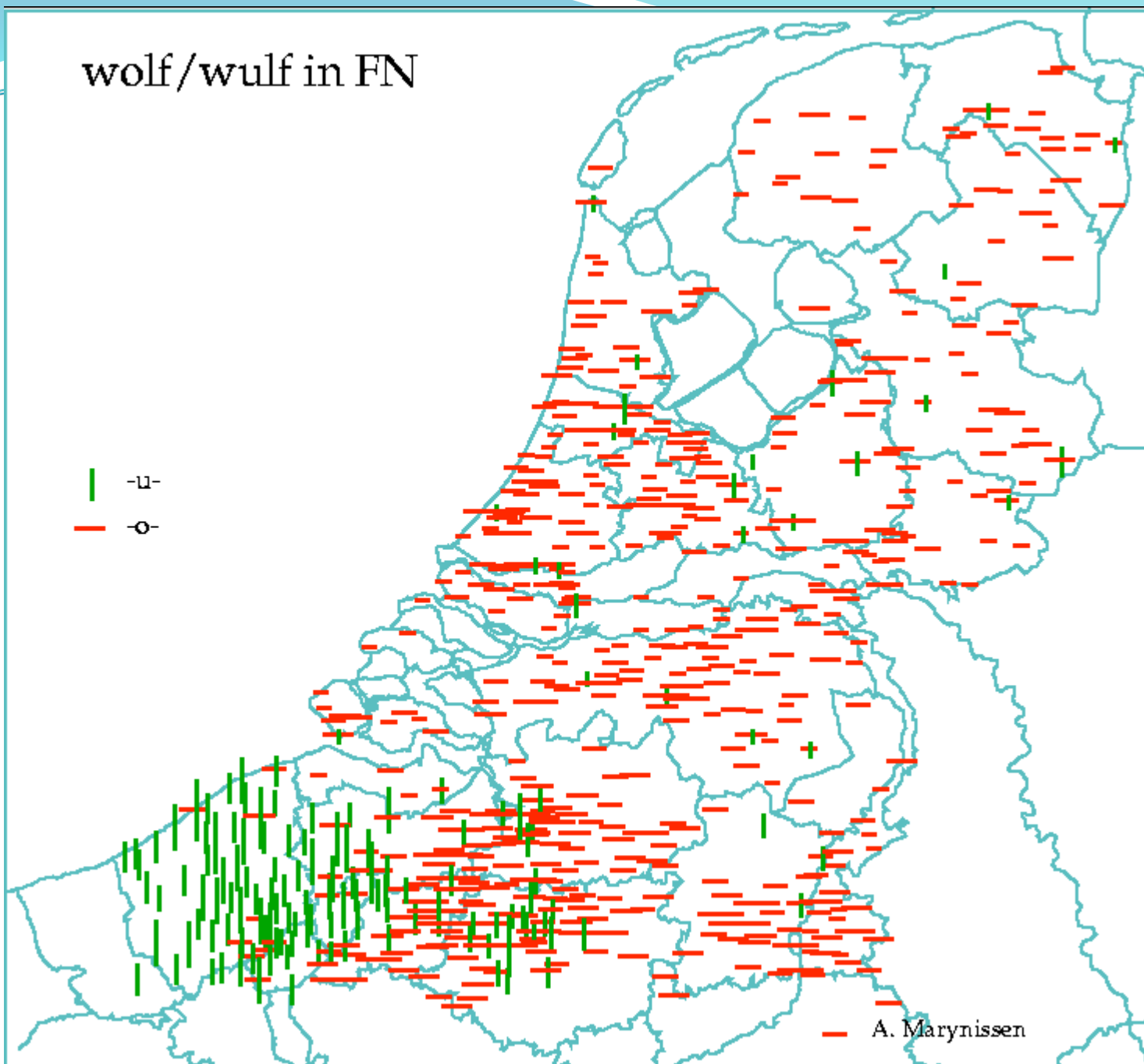
'koster': vocalisme o/u/eu/ui

A. Marynissen

wolf/wulf in FN

— u —
— o —

A. Marynissen

fonologische variatie

- overeenstemming met (historische) dialecten ?
  - Vlaanderen: ja
  - Nederland: in veel mindere mate. Verklaring:
    - klankvorm van Nederlandse FN is bij hun fixering in 1811 (in meer of mindere mate) aangepast aan de standaardtaal; standaardisering van Nederlands verder gevorderd in Nederland dan in Vlaanderen
    - ouderdom familienamen: jonger in het Noorden dan in het Zuiden
    - dialecten: mondelinge taalvorm <--> familienamen: schriftelijke taalvorm

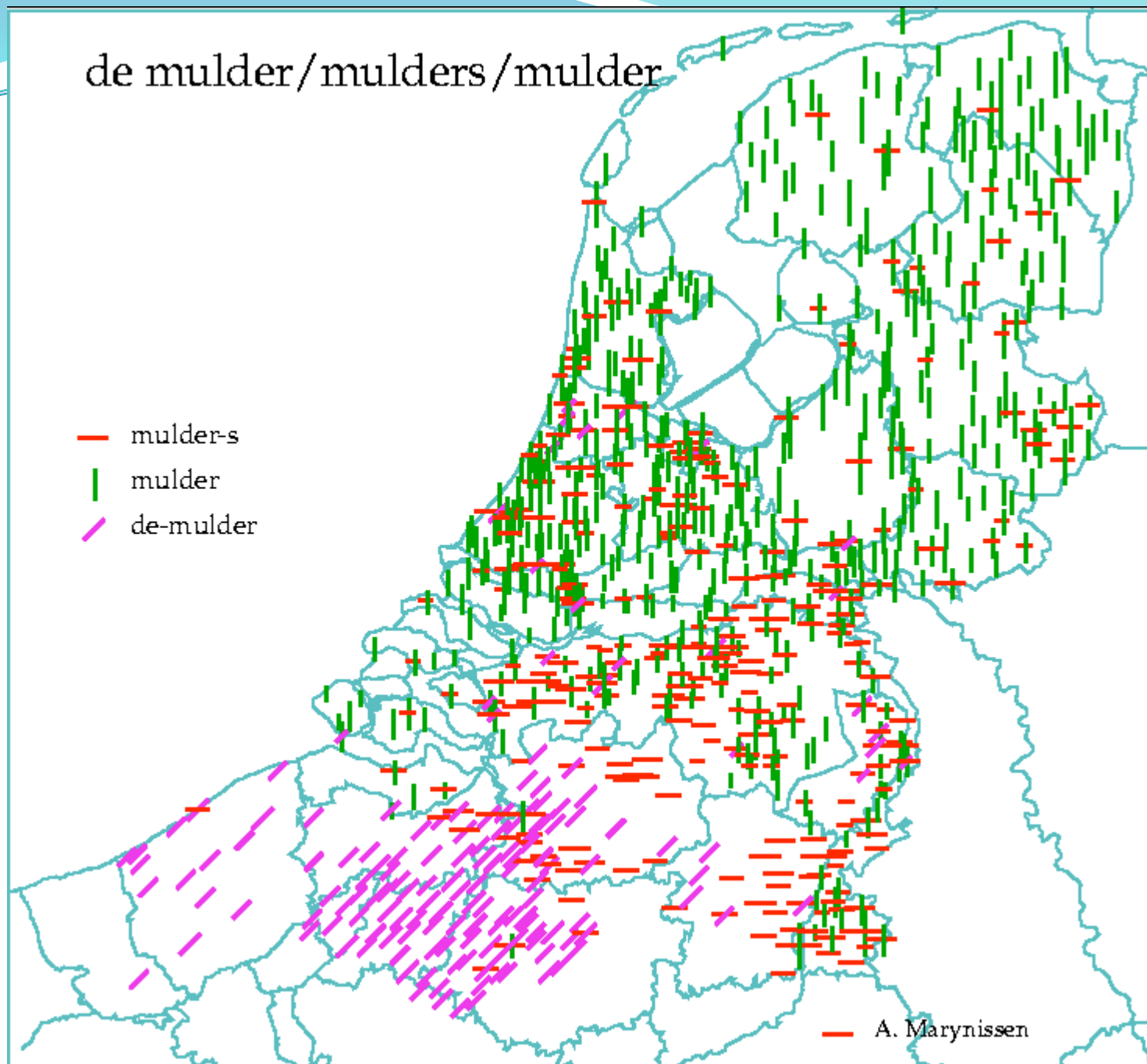

morfosyntactische variatie

- beroepsnamen
- eigenschapsnamen
- patroniemen

de mulder/mulders/mulder

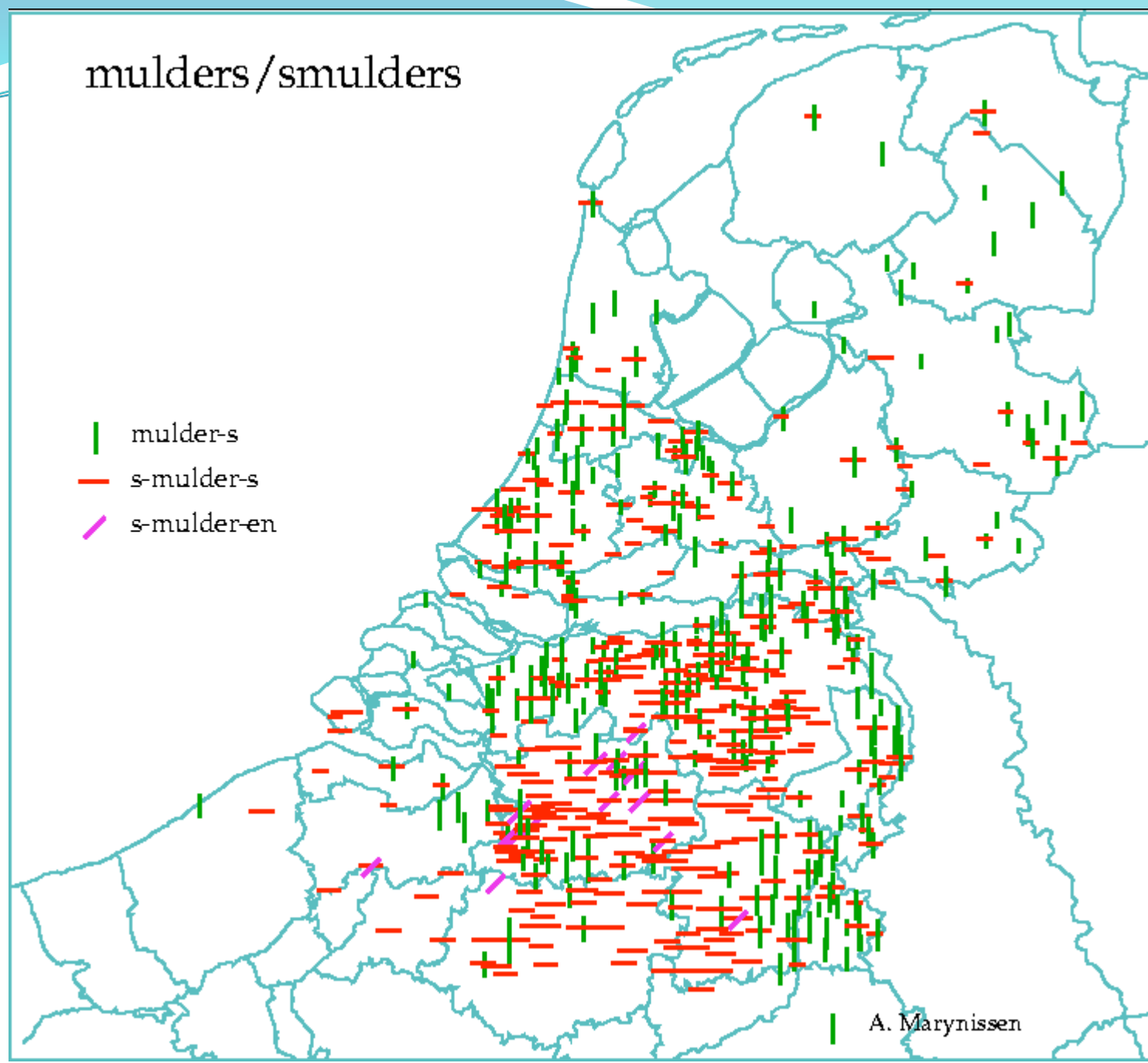
- mulder-s
- mulder
- de-mulder

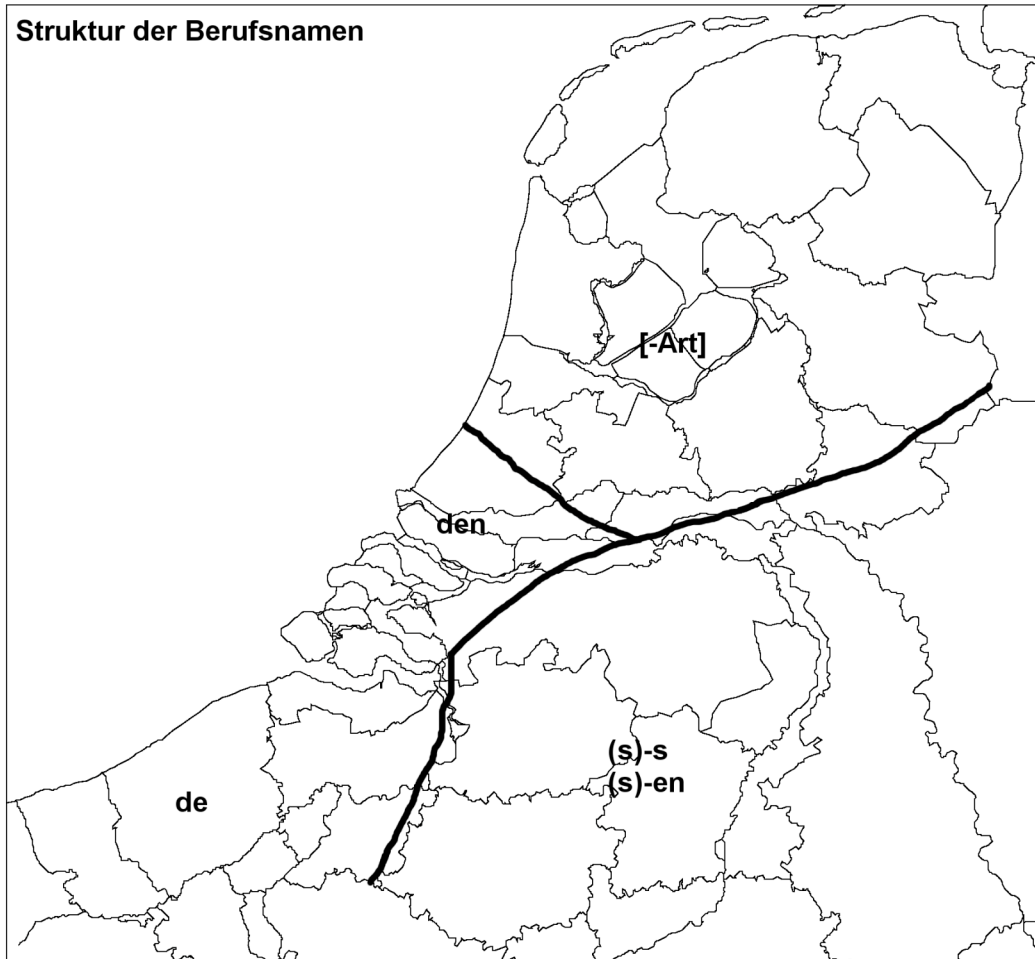
— A. Marynissen

mulders / smulders

- mulder-s
- s-mulder-s
- s-mulder-en

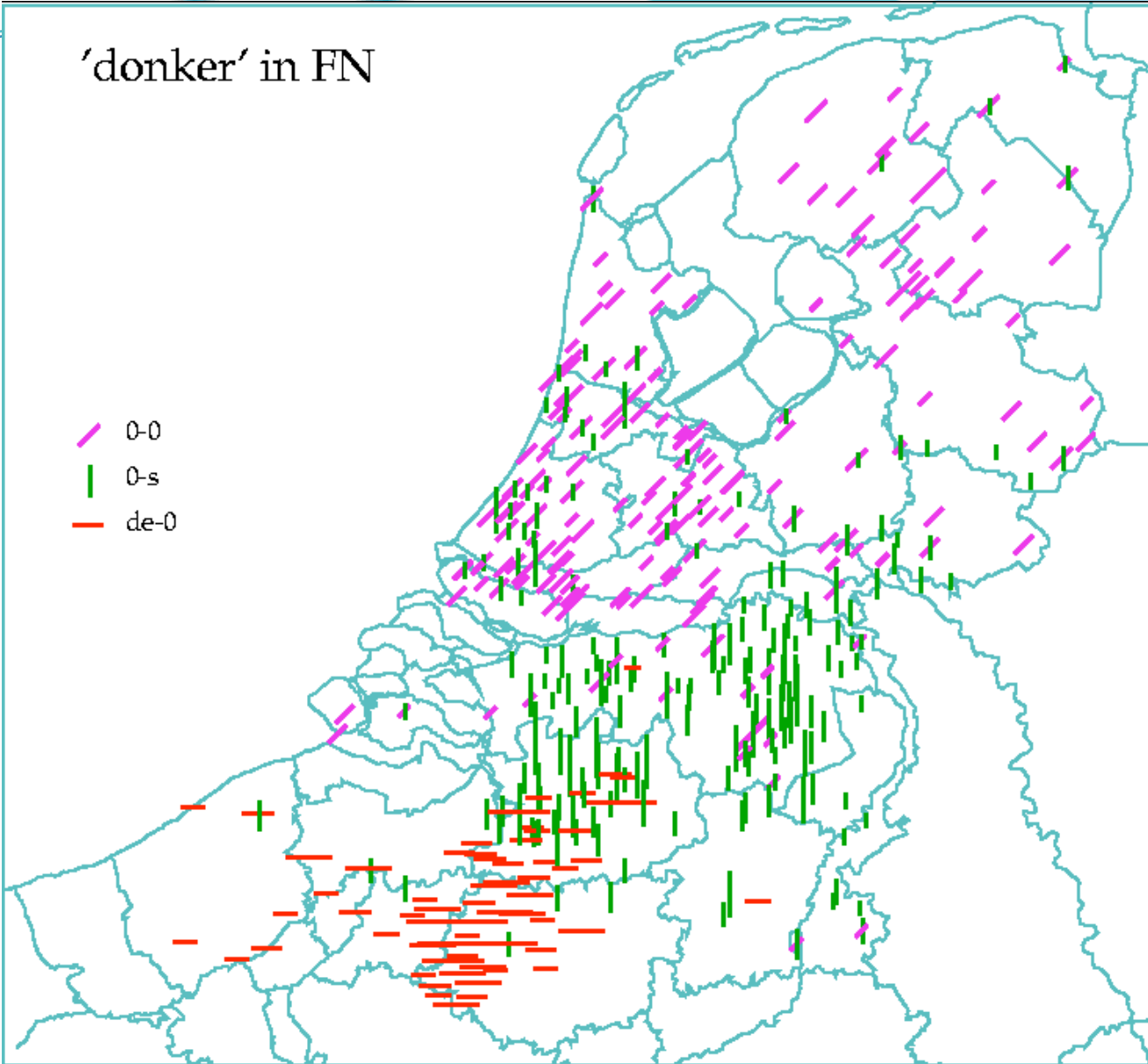

A. Marynissen

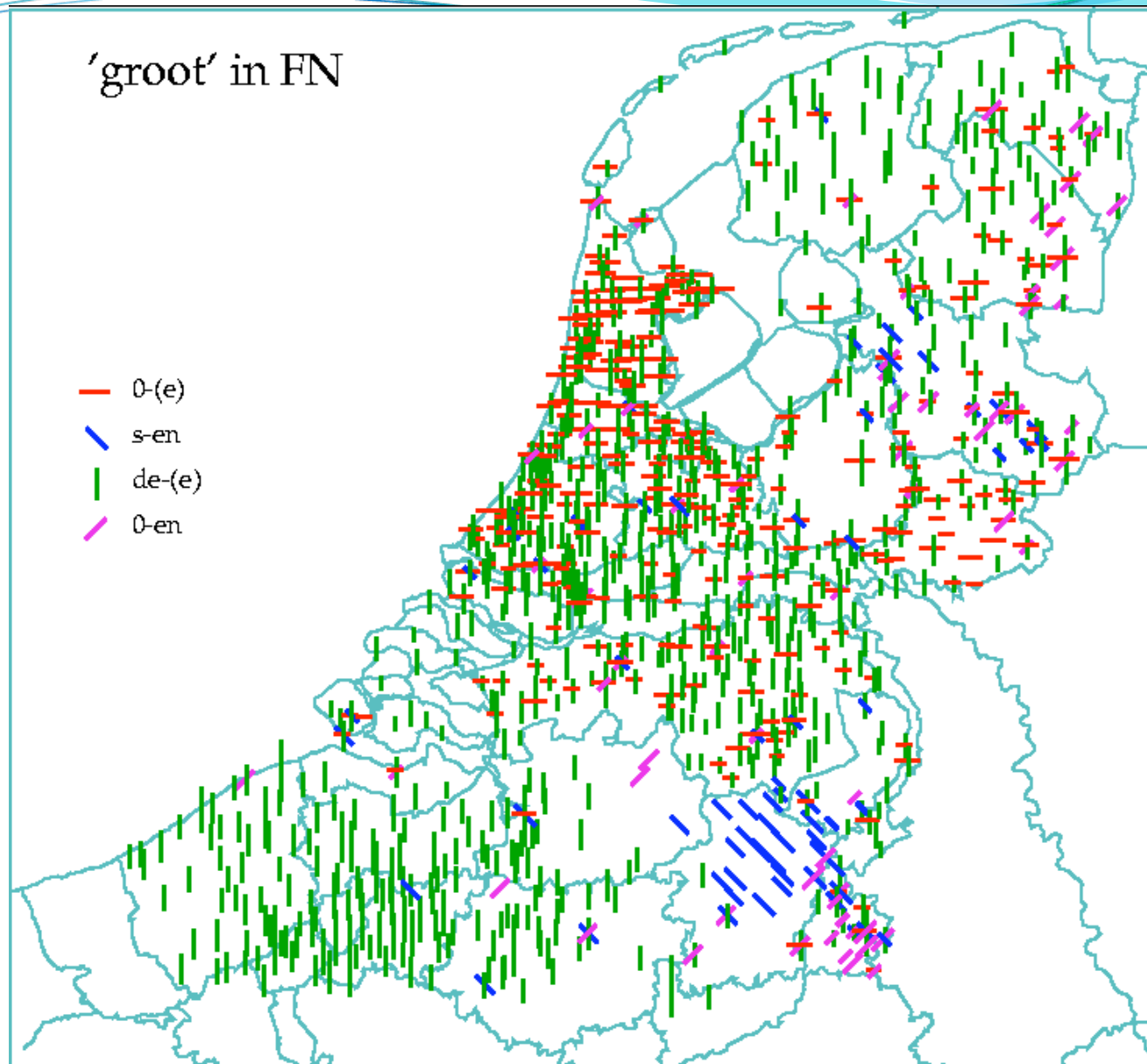
'donker' in FN

- 0-0
- 0-s
- de-0

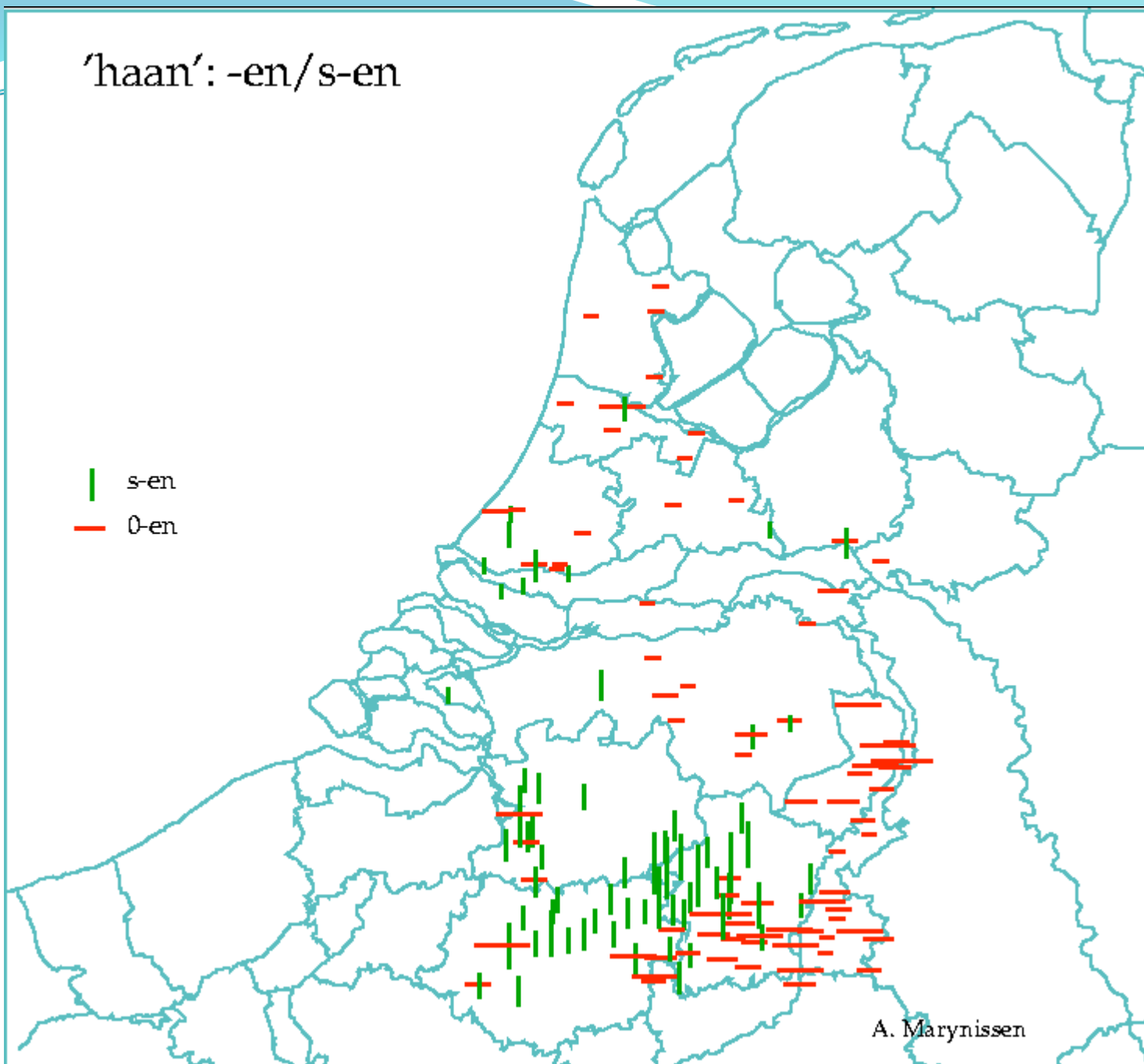
'groot' in FN

- 0-(e)
- s-en
- de-(e)
- 0-en

'haan': -en/s-en

— s-en
— 0-en

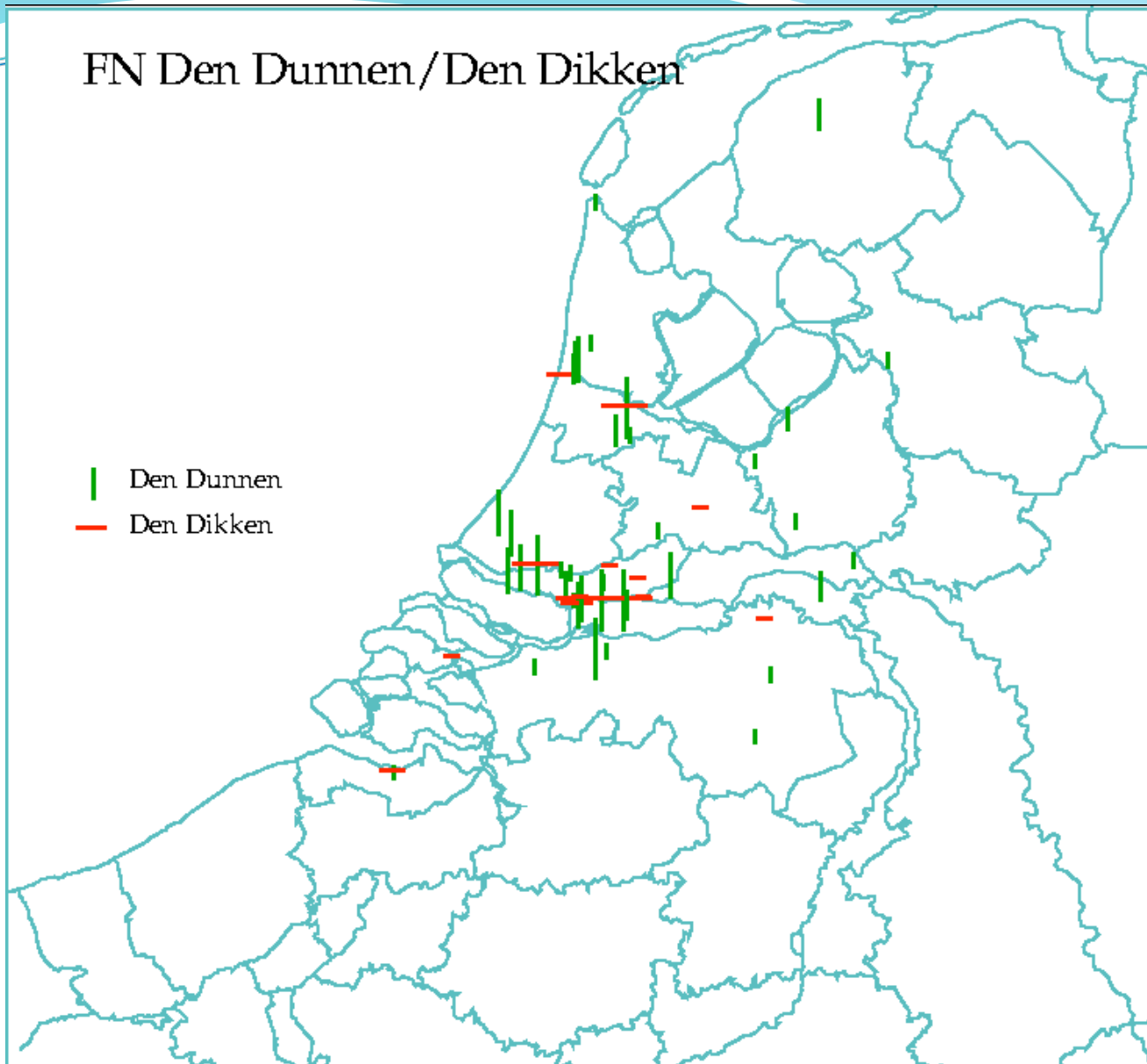

A. Marynissen

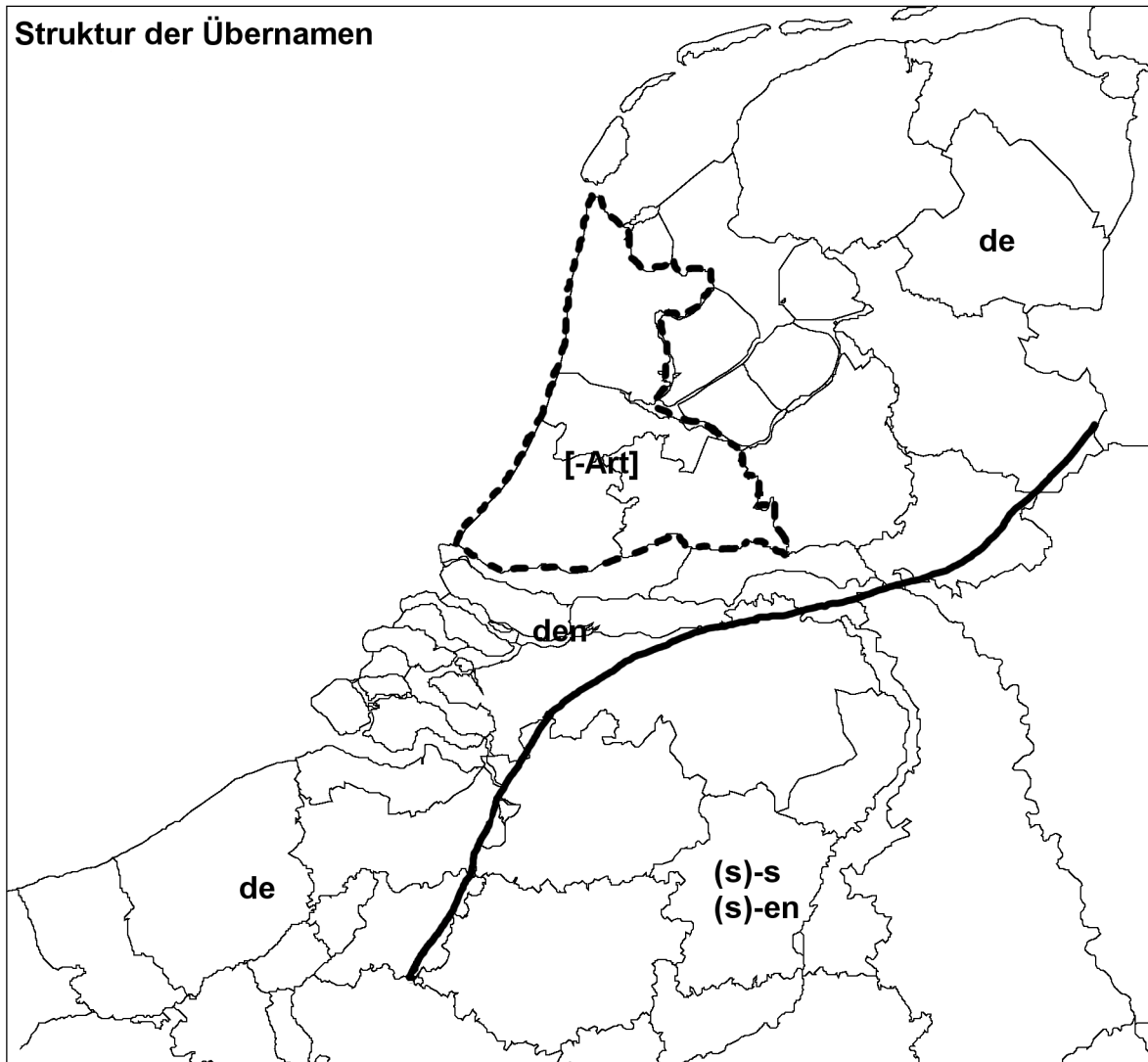

FN Den Dunnen/Den Dikken

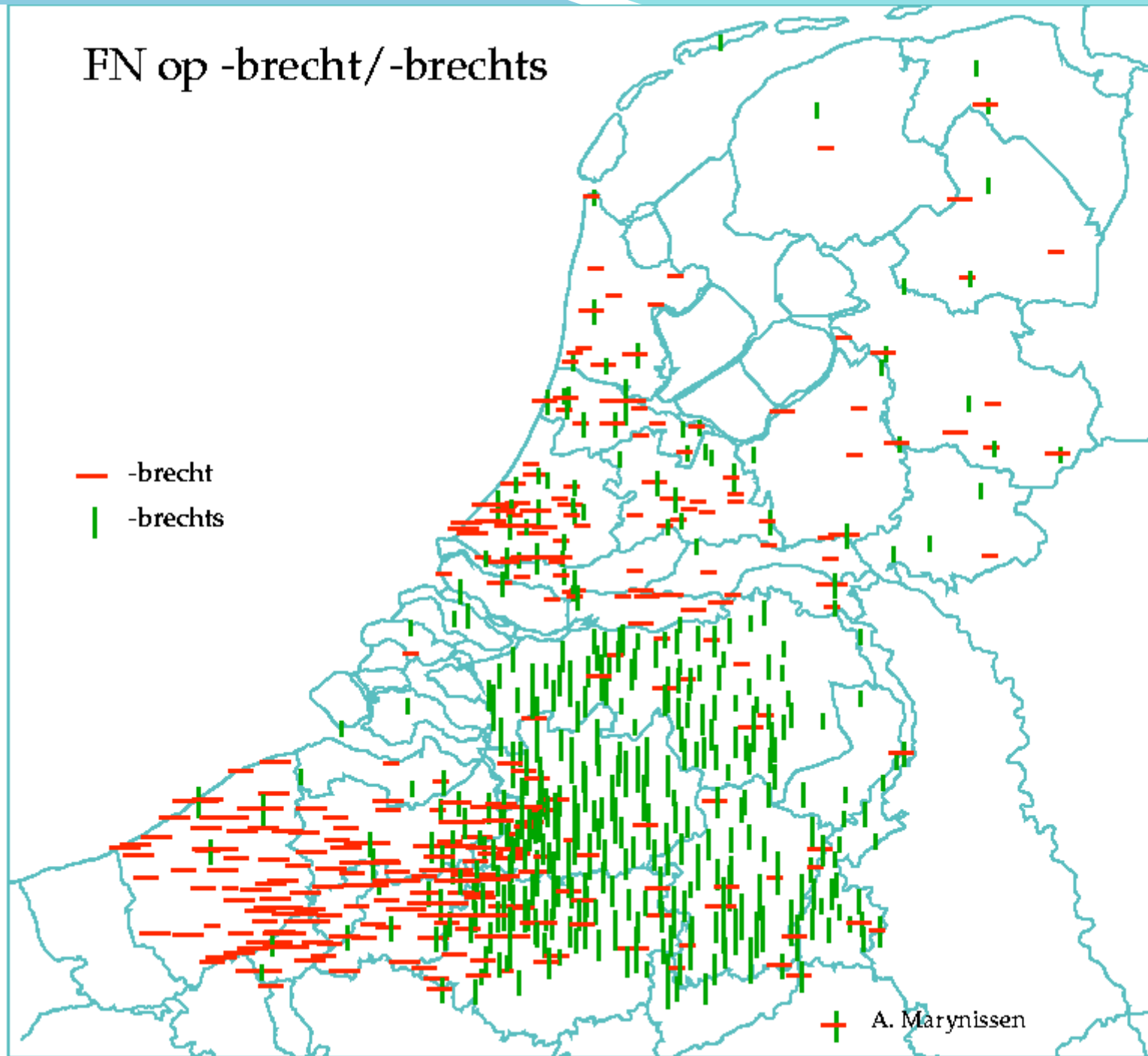
- Den Dunnen
- Den Dikken

Struktur der Übernamen

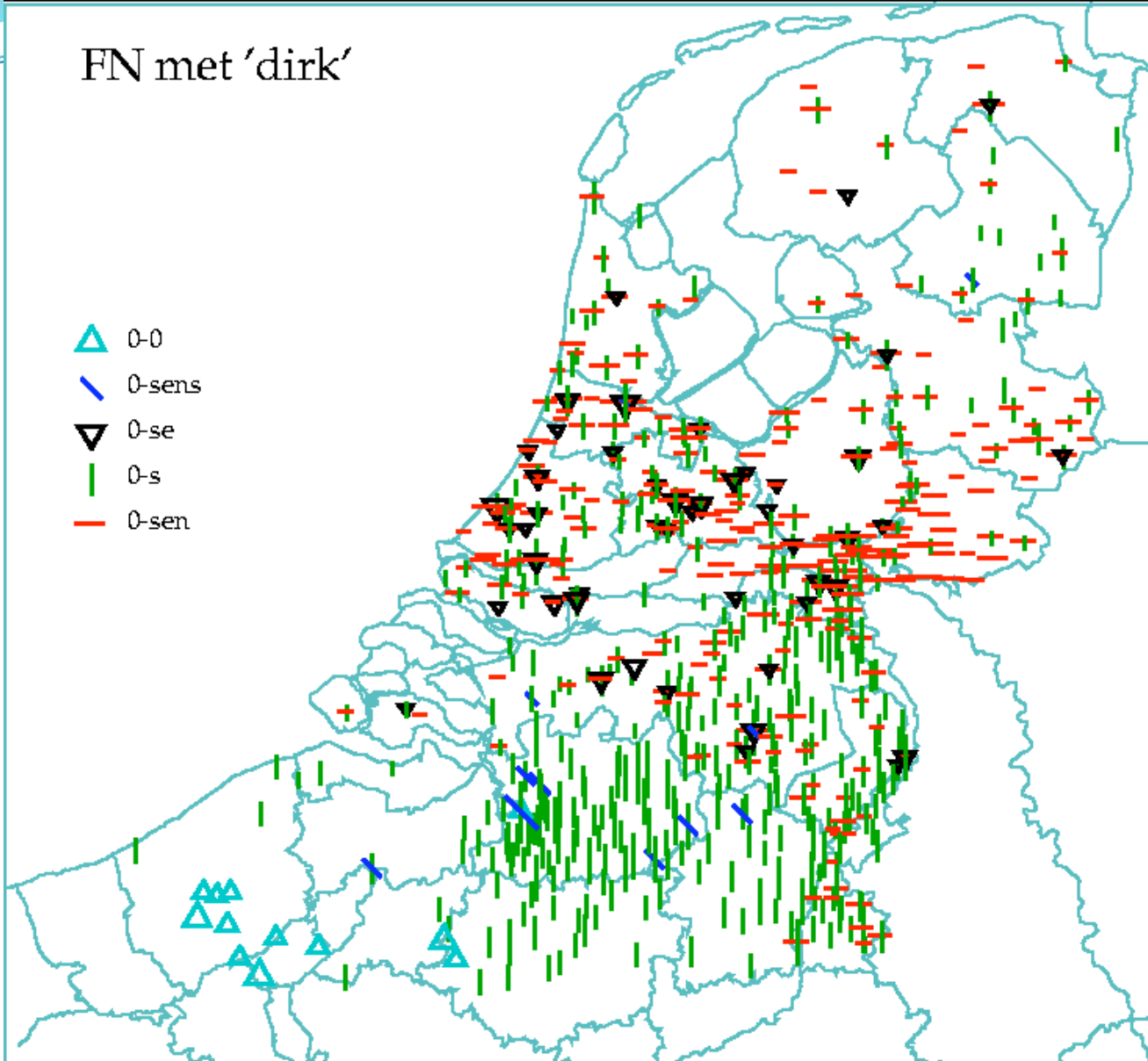

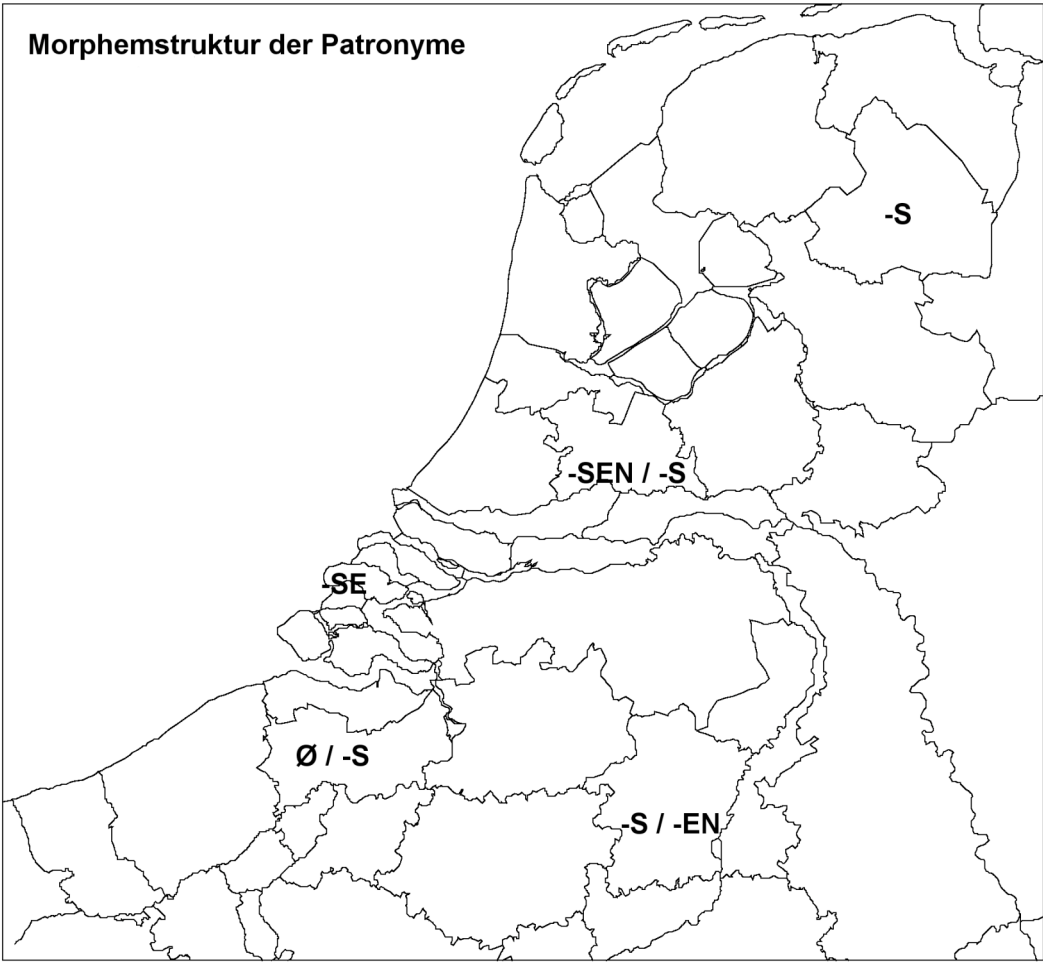
FN op -brecht/-brechts

FN met 'dirk'

- △ 0-0
- ∟ 0-sens
- ▽ 0-se
- ∣ 0-s
- 0-sen

morfosyntactische variatie

- globale driedeling in het taalgebied:
  - noorden: nominatief zonder lidwoord, bv. *Dekker, Bakker, Kuiper, Lambrecht*
  - zuidwesten: nominatief met lidwoord, bv. *De Decker, De Backer, De Cuyper*
  - zuidoosten: genitiefvormen, bv. *Deckers, Beckers, Kuipers, Lambrechts*

**De lexicale en grammaticale
motivering van de Nederlandse en
Vlaamse familienamen in
geografisch perspectief.**

Een synthese

Ann Marynissen

Univ. zu Köln